

1.1.

2.1. Még egyszer a létről

„Tudni kell megkülönböztetni azt, ami csak az ember fejében van, attól, ami csakugyan van. Ez a filozofálás legfontosabb különbségtevése; rengeteg gondolati bonyodalomnak, egész filozófiáknak veszi elejét.”

Nemrég rövid eszmefuttatást publikáltam az ontológiáról, annak gondolati patthelyzetéről, konkrétan magáról a létről.* Kifejtettem benne, hogy a lét nem más, mint az összes létezők egyetlen közös vonása, az tudniillik, hogy *vannak*. A lét eszerint a konkrét létezők létéből elvont absztrakció, fogalom, ami mint ilyen csakis az ember fejében van. Tudjuk mármost, hogy minél általánosabb egy fogalom, tartalma annál szegényebb. A létfogalom összes fogalmaink közül a legáltalánosabb, legszélesebb körű, így aztán szükségképp a legüresebb is – éppolyan üres, mint negációja, a Semmi. Ezért nem gondolhatunk fogalmilag semmit a létről.

Mindezt annak kapcsán írtam le, hogy tüzetesebben megismerkedhettem Heidegger alapvető ontológiájával. Ez az elmélet a nyelvből próbál visszakövetkeztetni a létre: nem a létfogalom tartalma, hanem a lét szó értelme után nyomoz. De mert a lét szó értelme minden misztifikációnak ellenszegülve, éppen a létfogalom tartalmával azonos, magáról a létről végeredményben ezen az uton sem mondható semmi.

Néhány kiegészítést szeretnék most fűzni ehhez a gondolatmenethez. Induljunk ki ismét az alaptételből: a lét az összes létezők egyetlen közös vonása, az tudniillik, hogy *vannak*. Feltehetjük a kérdést: *micsoda* ez a közös vonás? *Mi* az a létmozzanat, amely minden létezőben egyformán föllelhető? Nos, *van* az órák, és *van* a Dóra hurrikán. Mindkettő *van*, tehát mindkettőben föllelhető a létmozzanat. Az órákban levő létmozzanat azonban *nem azonos* a Dóra hurrikánban levő létmozzanattal. Az egyik az órák „vanja”, a másik a hurrikáné. Ez a két konkrét „van” a valóságban nem ugyanaz a „lét”.

A létezőkben felismert létmozzanatot ugyanis nem szabad úgy elképzelnünk, mint valami szabvány alkatrészt, amely külön-külön mindegyikbe beépül. Bármeddig boncolhatunk gondolatilag valamely létezőt, sohasem jutunk el semmiféle külön létmozzanathoz. A létezőnek a maga egész konkrét mivolta a „vanja”. Világos, hogy az egyik dolog egész konkrét mivolta nem ugyanaz, mint a másik dolog egész konkrét mivolta.

Ha most már a létet akképpen definiálnók, hogy az nem más,

* *Igaz Szó*, 1989. március.

mint a létezők egész konkrét mivolta, így kellene folytatnunk: a lét eszerint maga a partikularitás; a dolgokban az a közös, hogy mindegyik partikuláris. Ennek viszont semmi értelme (bár szóról szóra ez a helyzet).

Azért nem mondhatunk semmi valóságosat általában a létről, mert a létezőkben felismert sok kicsi partikuláris „van” csak a fejünkben egyesül egyetlen „létté”. A lét gondolati jelenség, absztrakció, amely a valóságbeli konkrét „vanok” alapján a fejünkben alakul ki, s onnét vetül vissza a realitásra.

Nyelvileg tekintve most már a dolgot, az általunk felismert létmozgás olyan állítmány, amely csakis konkrét alanyokra vonatkozhatik. Bármely konkrét létezőről elmondhatjuk, hogy *van*, amivel nem mondunk mást, mint hogy konkrét létező. Ha azonban azt mondanók: „a lét van” – ez bizony súlyos önellentmondás, illetve hát tautológia lenne. „A lét van” – olyasforma nyelvi fordulat, mintha azt mondanók: az ugrás ugrik, a járás jár. De mert az ugrás *nem* ugrik és a járás *nem* jár, tehát a lét *nem* van. A lét mint olyan de facto nincsen; a konkrét létezők léteznek, a lét maga nem létezik.

A lét természete szerint olyasvalami, amit már azért sem lehet „megérteni”, amivel már azért sem lehet gondolatilag operálni, mert tautológiát tartalmaz. Azért tartalmaz tautológiát, mert valóságosnak tekint egy fogalmat, egy észbeli tényt, mintegy megduplázza a „van” képzetet. A *létfogalom*: logikailag hibásan képzett fogalom, szóból képzett fogalom, üres fogalom. A *lét szó* alanyosítja a „van” állítmányt, s aztán állítja a saját magából képzett alanyt. Szó, amelynek nincsen értelme, amely a valóság nyelvén nem jelent semmit.

A „lét” eszerint hibás absztrakció, fogalmiságunk fattyúhajtása, afféle rövidzárlat, afféle fából vaskarika: az emberi gondolkodás patthelyzetének megtestesülése. Aki a valóságban létet keres, rossz helyen kereskedik. A valóságban konkrét, egyedi létezőket talál, nem pedig létet.

Ami az összes létezőkben tényleg közös, azt sem a fogalmi, sem a nyelvi analízis, hanem igenis a természettudomány ragadja meg. Közös bennük, hogy időbeli térképződmények. Amit mi létnek hívunk, az alighanem a tér-idő komplexum léte, és semmi egyéb.